

Махсма М. Б.

ОЦІНКА ІНТЕНСИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ У ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Деяке підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, що спостерігається протягом останніх років, поки що не привело до покращення ситуації на аграрному ринку праці. Найбільш гостро на ринку праці у сільській місцевості постають сьогодні проблеми зайнятості і безробіття населення. Аналіз сучасного стану та структури зайнятості сільського населення, попри деякі позитивні зрушення у цій сфері, показав в цілому несприятливу картину скорочення зайнятості працездатних селян у формальному секторі економіки, поширення самозайнятості селян, нерациональні вікову, освітню та професійну структури зайнятості сільського населення. Розв'язання проблем зайнятості на селі пропонується на основі застосування програмно-цільового підходу, зокрема, удосконалення і реалізації існуючих державних цільових програм розвитку села та сільських територій.

Ключові слова: економічна активність, зайнятість сільського населення, структура зайнятості

Рис.: 2. Табл.: 6. Бібл.: 9.

Махсма Марія Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра управління персоналом та економіки праці, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: Mahsmam@ukr.net

УДК 331.526 : 316.334.55 (477)

Махсма М. Б.

ОЦЕНКА ИНТЕНСИВНОСТИ И КАЧЕСТВА СТРУКТУРНЫХ СДВИГОВ В ЗАНЯТОСТИ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

Некоторое повышение эффективности сельскохозяйственного производства, наблюдающееся в последние годы, пока что не привело к улучшению ситуации на аграрном рынке труда. Наиболее остро на рынке труда в сельской местности встают сегодня проблемы занятости и безработицы населения. Анализ современного состояния и структуры занятости сельского населения, несмотря на некоторые позитивные сдвиги в этой сфере, показал в целом неблагоприятную картину сокращения занятости трудоспособных селян в формальном секторе экономики, распространение самозанятости селян, нерациональные возрастную, образовательную и профессиональную структуры занятости сельского населения. Решение проблем занятости на селе предлагается на основе применения программно-целевого подхода, в частности, совершенствования и реализации существующих государственных целевых программ развития села и сельских территорий.

Ключевые слова: экономическая активность, занятость сельского населения, структура занятости

Рис.: 2. Табл.: 6. Библ.: 9.

Махсма Марія Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра управління персоналом та економіки праці, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: Mahsmam@ukr.net

UDC 331.526 : 316.334.55 (477)

Mahsma M. B.

ASSESSMENT OF INTENSITY AND QUALITY OF STRUCTURAL SHIFTS IN RURAL EMPLOYMENT

A certain increase of efficiency of agricultural production, observed recently, has not yet resulted in improvement of the situation in the agrarian labour market. Problems of employment are very sharp today in the market of rural labour. Analysis of the modern state and structure of rural employment, despite some positive shifts in this sphere, shows, in general, a negative picture of reduction of employment of able-bodied rural population in the formal sector of economy, growth of self-employment of the rural population, non-rational age, educational and professional structure of rural employment. Solution of rural employment problems is proposed on the basis of application of a programme-purpose approach. In particular, the approach of improvement and realisation of existing state target programmes of rural development.

Key words: economic activity, rural employment, structure of employment

Рис.: 2. Табл.: 6. Библ.: 9.

Mahsma Mariya B. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Personnel Management and Labour Economics, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

Email: Mahsmam@ukr.net

Вступ. Деяке підвищення економічної ефективності виробництва в аграрному секторі (чистий прибуток підприємств сектору зріс з 2007 р. по 2012 р. майже у 4 рази і склав 26960,8 млн грн, рентабельність операційної діяльності зросла до 22,5% [1, с. 7]), що спостерігається протягом останніх років, на жаль, не супроводжується поліпшенням соціально-економічного становища сільського населення. Більше того, на фоні відносного економічного зростання агросектору проблеми соціально-економічного, демографічного, екологічного характеру на селі набувають все більшої гостроти. Найболючішими проблемами сучасного українського села є депопуляція сільського населення,

масове поширення безробіття, особливо прихованої його форми, поширення бідності сільського населення, занепад соціальної інфраструктури, несприятливі міграційні процеси, деградація сільських територій та багато інших. Та найбільш гостро потребують розв'язання проблеми зайнятості сільського населення, в усьому розмаїтті їх численних параметрів і зв'язків, як то: скорочення безробіття і бідності, підвищення рівня зайнятості селян у формальному секторі, забезпечення її раціональної структури та ефективності.

Відсутність роботи на селі великою мірою і породжує усі окреслені вище сучасні проблеми українського селянства. В кінцевому підсумку веде до обезлюднення та ви-

мирання українського села. Тільки за останні два роки з карти України щезло 16 сіл (кількість сільських населених пунктів скоротилася з 28457 у 2011 р. до 28441 на 1.01.2013 р.) [2, с. 8]. Крім того, за іншими даними, ще більш як у 200 сільських населених пунктах, які ще числяться як адміністративні одиниці, населення зовсім відсутнє [3]. Запад українського села, багато в чому спричинений загостренням кризи зайнятості, не тільки підриває основи розвитку аграрного сектору, а й загрожує продовольчій безпеці, звужує демографічно-відтворювальну базу, веде до втрати соціо-культурної спадщини та соціального контролю над сільськими територіями держави, що і зумовлює актуальність дослідження проблем зайнятості населення у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у розв'язання проблем зайнятості і безробіття сільського населення зробили такі відомі українські вчені як С. Бандур, П. Саблук, І. Гнибіденко, В. Дієсперов, Ю. Краснов, В. Лишненко, М. Орлатий, В. Рябоконь, В. Юрчишин, К. Якуба та інші [4–7]. Разом з тим, прогресуюче скорочення зайнятості на селі, особливо у формальному секторі, зумовлює необхідність подальшої розробки цієї проблематики.

Метою статті є аналітична оцінка сучасного стану, структури та динаміки структурних зрушень зайнятості сільського населення, ідентифікація її специфічних якісних характеристик та окреслення заходів щодо пом'якшення гостроти проблеми зайнятості населення у сільській місцевості.

Виклад основного матеріалу. Слід відмітити, що показники ринку праці досить чутливі до кон'юнктурних коливань, тому аналізований період з 2000 р. по 2012 р. можна умовно розділити на 2 періоди, водорозділом в яких виступає світова економічна криза, яка розгорнулася восени

2008 р. і в Україні зачепила практично всі галузі сфери матеріального виробництва, в тому числі і аграрний сектор. Отже, перший період – докризовий з 2000 р. по 2009 р. характеризується покращенням усіх показників ринку аграрної праці, як то: підвищується економічна активність сільського населення, зростає його зайнятість, зменшується безробіття. Так, у 2008 р. спостерігалася найбільша чисельність зайнятих працездатного віку – 5694,2 тис. осіб. У цьому ж році зафіксовано і найменшу кількість безробітних – 397,6 тис. осіб (табл. 1). Другий період – післякризовий – характеризується погіршенням показників аграрного ринку праці. Зокрема, скорочується економічна активність та зайнятість сільського населення, коливається в бік зростання сільське безробіття. І хоча у 2012 р. помітне деяке збільшення (майже на 30 тис. осіб) чисельності зайнятих селян працездатного віку, проте докризовий її рівень ще не відновлено.

Рівень економічної активності і зайнятості населення багато в чому залежить від його якісних характеристик. Немаловажливою з них є вік працівника, оскільки він не тільки впливає на його здоров'я, продуктивність праці, а багато в чому визначає і його життєві цілі, пріоритети, мотиви і стимули, бажання і можливість працювати. В аналізі залежності економічної активності і зайнятості населення в розрізі міжпоселенської диференціації помітною є закономірність зростання цих показників у населення у віці до 35–39 років у містах і до 40–49 р. у сільській місцевості (у цих групах зафіксовані найвищі рівні економічної активності і зайнятості, відповідно по економічній активності – 86,1 і 85,2%) (рис. 1). Після чого починається їх поступовий спад. Спостерігаються певні відмінності у рівнях економічної активності і зайнятості у окремих вікових групах.

Таблиця 1

Динаміка чисельності сільського населення України за економічною активністю у віці 15–70 років, тис. осіб.

Категорії населення	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Економічно активне населення</i>	6713,6	6787,0	6953,1	7008,7	6967,7	6971,9	6878,6
Працездатного віку	5983,0	6071,0	6091,8	6110,6	6091,7	6109,1	6125,1
Старше працездатного віку	730,6	916,0	861,3	898,1	876,0	862,8	753,5
<i>Зайняті</i>	6255,5	6586,1	6555,5	6506,7	6474,2	6450,3	6370,7
Працездатного віку	5527,1	5671,4	5694,2	5608,9	5598,2	5587,6	5617,2
Старше працездатного віку	728,4	914,7	861,3	898,1	876,0	862,7	753,5
<i>Безробітні</i>	458,1	400,9	397,6	502,0	493,5	521,6	507,9
Працездатного віку	455,9	399,6	397,6	502,0	493,5	521,5	507,9
Старше працездатного віку	2,2	1,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
<i>Економічно неактивне населення</i>	4290	3907,9	3647,9	3443,9	3362,2	3267,0	3282,9
Працездатного віку	2262,5	2385,7	2310,9	2251,0	2219,7	2170,7	2208,0
Старше працездатного віку	2027	1522,2	1337,0	1192,9	1142,5	1096,3	1074,9

* Складено за даними Статистичних щорічників України за 2000, 2005, 2008, 2009, 2010, 2011 рр. Дані за 2012 р. з сайту Держ. служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

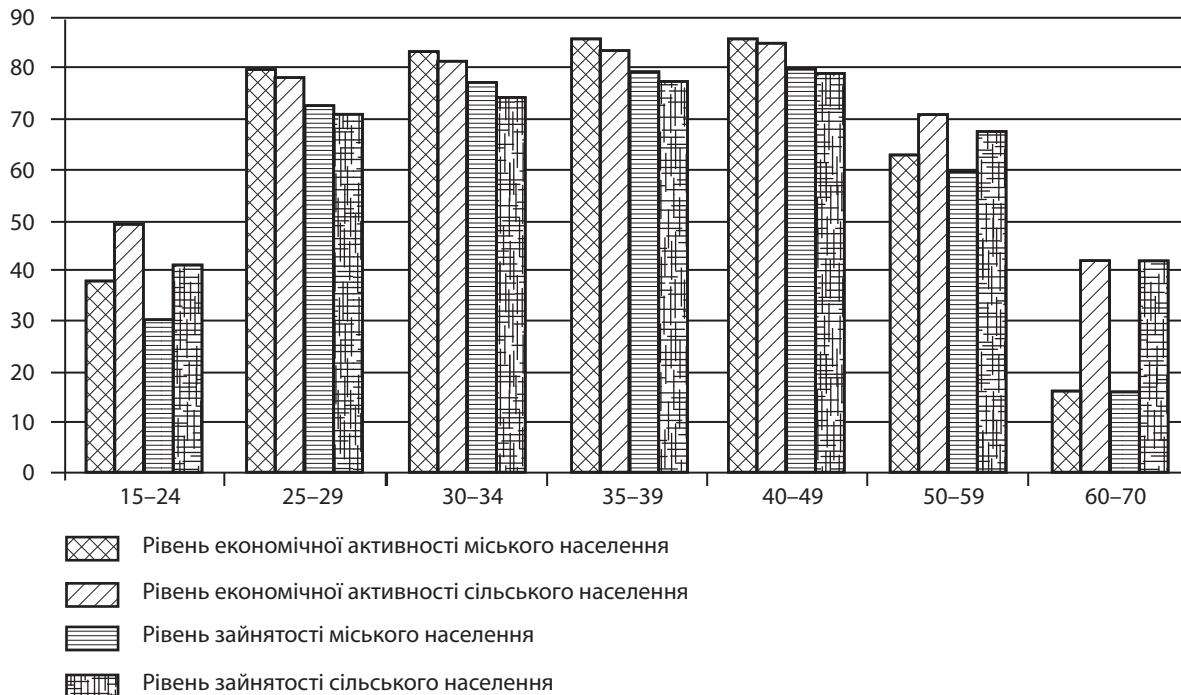

Рис. 1. Рівні економічної активності та зайнятості міського й сільського населення України за віковими групами в 2011 р., %

* Економічна активність населення України у 2011 р: стат. зб.-к. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – с. 56.

Зокрема, у наймолодшій віковій групі економічна активність вища серед сільського населення, де вона дорівнює 49,3% проти 38,1% серед міського населення. Така ж ситуація спостерігається і по рівню зайнятості в цій віковій групі. Цей показник серед сільської молоді більш ніж на 10% вищий порівняно із рівнем зайнятості міської молоді.

Серед населення середніх вікових груп вища економічна активність спостерігається у міського населення. У старших вікових групах (50–59 і 60–69 років) знову ситуація змінюється на користь вищої активності сільського населення. Так, у віковій групі 50–59 р. рівень економічної активності селян вищий лише на 8%, а у найстаршій віковій групі економічна активність селян перевищує аналогічний показник жителів міста вже майже у три рази (42,1 проти 15,9%).

Порівняно вища економічна активність і зайнятість сільської молоді і людей похилого віку у сільській місцевості зовсім не свідчить про кращу ситуацію на сільському ринку праці, а пояснюється поширенням на селі особистого селянського господарства, до якого активно залучаються у сільських домогосподарствах молодь та люди похилого віку.

Аналіз залежності економічної активності та зайнятості населення від його освітнього рівня показує закономірність їх зростання по мірі підвищення рівня освіти, що спостерігається і серед міського, і серед сільського населення. Так, найвищий рівень економічної активності і зайнятості і у міських поселеннях, і у сільській місцевості саме у групі населення, що має повну вищу освіту, відповідно 78,1 та 72,8% у містах та 82,6 і 77,8% у селах (рис. 2). Найнижчі рівні цих показників спостерігаються у групах, що мають початко-

ву загальну освіту, або не мають освіти, відповідно у містах 5,4 і 5,4%, у селах – 22 і 21,8%. Характерним є більш високий рівень досліджуваних показників саме серед сільського населення, що серед населення з вищою освітою, що серед неосвіченої його частини. Більш високу зайнятість селян з повною вищою освітою певною мірою можна пояснити недостатньо задоволеним попитом на керівників, спеціалістів, фахівців в аграрному виробництві і соціальній сфері села. Вони є затребуваними на аграрному ринку праці, чим і зумовлена їх висока зайнятість і економічна активність. Суттєво вища зайнятість селян з низьким рівнем освіти (у 5 разів вища порівняно з міським населенням), зумовлена їх активним залученням до ведення ОСГ.

Більш низький освітній рівень сільського населення зумовлює певні відмінності і у професійній структурі їх зайнятості. Так, порівняно з міським населенням, серед селян у 3 рази менше законодавців та керівників (3,2 проти 10,1%), професіоналів (6,3 проти 18,4%), майже у 2 рази менше фахівців та технічних службовців, кваліфікованих робітників з інструментом (табл. 2). Разом з тим, більше половини аграрного ринку праці (51,7%) складають зайняті найпростішими професіями, в той час як серед мешканців міст таких лише 10,9%. Характеризуючи динаміку структурних зрушень зайнятості сільського населення, можна відмітити деякі позитивні тенденції. Зокрема, в 2011 р. у сільській місцевості спостерігається деяке підвищення частки професіоналів і фахівців відповідно на 0,7 та 1,3%. Майже на 3% зросла питома вага працівників торгівлі серед зайнятих селян, що позитивно характеризує розширення цих послуг на селі. Знову ж таки, хоча найбільшою серед зайнятих є

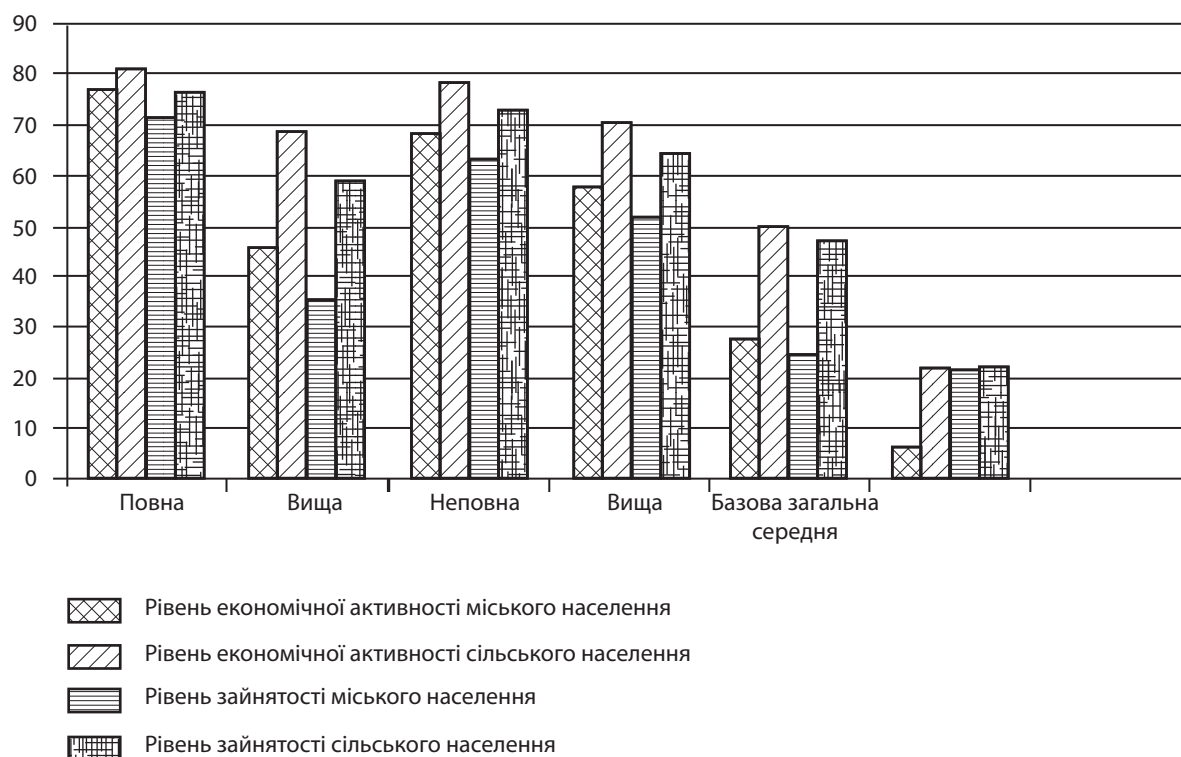

Рис. 2. Рівні економічної активності та зайнятості міського й сільського населення України за освітніми групами у 2011 р., %.

* Економічна активність населення України у 2011 р: стат. зб.-к. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – с. 60.

Таблиця 2

Зайняте населення за професійними групами в 2006 – 2011 рр.

Причини незайнятості	2006		2007	2008	2009	2010	2011	
	Місто	Село					Місто	Село
Зайняте населення у віці 15-70 р. усього, тис. осіб	14182,1	6548,3	6595,0	6555,5	6506,7	6474,2	13873,9	6450,3
у т. ч. за професійними групами, %								
законодавці, керівники	9,1	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2	10,1	3,2
професіонали	15,2	5,6	5,6	5,9	6,0	5,9	18,4	6,3
фахівці	14,8	5,9	6,1	6,7	7,3	7,4	13,0	7,2
технічні службовці	4,4	2,0	1,9	2,0	2,2	2,2	3,7	1,8
працівники сфери торгівлі	15,8	7,5	8,2	9,1	10,0	10,1	17,3	10,2
кваліфіковані робітники сільського господарства	0,4	3,8	3,2	2,7	2,4	2,5	0,4	2,2
кваліфіковані робітники з інструментом	14,8	6,0	6,8	8,3	7,7	6,9	14,0	7,1
робітники з обслуговування технологічного устаткування	13,9	10,3	10,0	10,7	10,8	10,6	12,2	10,3
найпростіші професії	11,6	55,6	55,0	51,4	50,4	51,2	10,9	51,7

* Економічна активність населення України у 2006 - 2011 рр: стат. зб.-к. – К.: Державна служба статистики України.

** Дані за 2007–2010 рр. наведені по сільському населенню.

група представників найпростіших професій, позитивною є тенденція їх скорочення, яке за останні 5 років склало майже 4%. В цілому ж, незважаючи на певні позитивні зрушення, професійна структура зайнятості сільського населення залишається ще далеко не раціональною.

Певний інтерес становить аналіз причин тимчасової незайнятості зайнятого населення. У 2011 р. у сільській місцевості таких нараховувалося 128 тис. осіб, або 2% усіх зайнятих. Основною причиною відсутності на роботі, якщо не брати до уваги інші причини, була щорічна відпустка, на неї припадало 31,3% (табл. 3). Відчутною також у сільській місцевості залишається сезонність праці, 11,5% часу відсутності на роботі спричинено саме сезонним характером праці. Характеризуючи динаміку аналізованих показників, також можна відмітити деякі позитивні зрушення. Зокрема це стосується скорочення відпусток з ініціативи адміністрації без збереження заробітної плати, які за останні 5 років скоротилися на 1,1% і склали 2,0 проти 3,1% у 2006 р. Хоча у кризові періоди частка відпусток сільських працівників без збереження заробітної зростала більше ніж у 2 рази і доходила до 5,8% всього зайнятого сільського населення, як це спостерігалося у кризовому 2009 р. Порівнюючи причини відсутності на роботі за місцем проживання, можна відмітити більш високий вплив сезонності праці у сільській місцевості (11,5 проти 1,3% у міських поселеннях), що зумовлено технологічною специфікою аграрної праці, якій властива нерів-

номірність обсягів сільськогосподарських робіт, пік яких приходиться на літній сезон. Помітною також є і порівняно більша у сільській місцевості питома вага відпусток у зв'язку з вагітністю, пологами та доглядом за дитиною, що спричинено більш високою народжуваністю у сільських жінок. В іншому ж причини відсутності на роботі у сільській місцевості мало відрізняються від причин у міських поселеннях.

Характеризуючи зайняте сільське населення за тривалістю відпрацьованого тижневого робочого часу, можна відмітити, що переважна його більшість – 71,4% у 2011 р. працювали в межах встановленої трудовим законодавством норми, тобто 40 годин на тиждень. Це практично не відрізняється від показника міських поселень, де в межах норми працювало 71,9 % зайнятого населення (табл. 4). Серед позитивних тенденцій аналізованого періоду помітне скорочення частки зайнятих і серед сільського, і серед міського населення, що працювали понад 40 годин протягом тижня. Особливо це скорочення помітне у сільській місцевості. Якщо в 2006 р. понаднормово працювало 19,6% зайнятих селян, то в 2011 р. їх частка скоротилася до 12,4%. В містах частка понаднормових робіт також скоротилася, проте це скорочення не було таким відчутним і склало лише 2,2%. В цілому ж скорочення понаднормової зайнятості, а також збільшення питомих ваг сорокогодинної зайнятості селян позитивно характеризує динаміку аграрного ринку праці.

Таблиця 3

Зайняте населення за причинами тимчасової відсутності на роботі в 2006 – 2011 рр.

Причини незайнятості	2006		2007	2008	2009	2010	2011	
	Міські поселення	Сільська місцевість					Міські поселення	Сільська місцевість
Особи, які тимчасово не працювали усього, тис. осіб	370,0	121,1	126,7	143,9	171,2	155,0	432,3	128,0
у т. ч. у % до всіх зайнятих	2,6	1,8	1,9	2,2	2,6	2,4	3,1	2,0
у т. ч. за причинами, у % до підсумку:								
щорічна відпустка	31,5	29,9	30,9	29,7	28,9	31,2	28,9	31,3
відпустка з вагітності, пологів та догляду за дитиною	49,2	36,7	39,8	45,7	44,6	45,0	4,1	5,2
відпустка без збереження заробітної плати	2,7	3,1	1,6	2,2	5,8	3,0	1,5	2,0
тимчасова непрацездатність, догляд за хворим	6,4	4,6	4,9	4,0	3,0	2,1	3,7	3,1
сезонний характер роботи	3,4	19,5	18,4	13,1	10,2	13,9	1,3	11,5
вихідні дні	4,6	3,1	1,7	2,3	2,6	2,3	2,6	3,4
Інші причини	2,2	3,1	2,7	3,0	4,9	2,5	57,9	43,5

* Економічна активність населення України у 2006–2011 рр: стат. зб.-к. – К.: Державна служба статистики України.

** Дані за 2007–2010 рр. наведені по сільському населенню.

Таблиця 4

Зайняте населення за тривалістю відпрацьованого тижневого робочого часу в 2000 – 2011 рр.

Роки	Місце проживання	Усього, тис. осіб	Зайняті, за відпрацьованими годинами, % до підсумку				
			до 20 годин	20–29 годин	30–39 годин	40 годин	понад 40 годин
2000	місто	13328,3	3,3	3,8	9,9	74,5	8,5
	село	4595,2	4,4	5,4	10,5	68,5	11,2
2006	місто	13529,3	1,3	2,2	9,6	70,7	16,2
	село	3612,6	2,7	5,0	9,4	63,3	19,6
2007	місто	13639,5	1,2	2,3	8,6	71,3	16,6
	село	3660,2	2,9	5,0	7,9	68,5	15,7
2008	місто	13709,5	1,3	2,2	7,9	72,5	16,1
	село	3881,3	2,9	4,4	6,9	69,6	16,2
2009	місто	12795,6	1,9	3,4	10,8	70,8	13,1
	село	3908,0	3,1	4,9	8,9	68,8	14,3
2010	місто	12974,2	1,6	3,0	8,4	73,6	13,4
	село	3829,8	2,9	4,9	7,8	71,5	12,9
2011	місто	13085,0	1,6	2,8	9,7	71,9	14,0
	село	3793,9	2,6	4,7	8,9	71,4	12,4

* Економічна активність населення України у 2000, 2006 – 2011 рр: стат. зб.-к. К.: Державна служба статистики України.

Характерною особливістю зайнятості українських селян є значна питома вага працівників, які самостійно забезпечують себе роботою, тобто самозайнятих. Незважаючи на те, що починаючи з 2007 р. частка їх почала скорочуватися, в 2011 р. вона складала 40,4 % (табл. 5). У сільській самозайнятості переважає зайнятість виробництвом сільськогосподарської продукції, яке здійснюється у особистому підсобному господарстві.

Попри суттєву частку самозайнятих, значною залишається і частка найманої праці. Остання хоч і скоротилася за аналізований період майже в три рази, разом з тим, у 2011 р. склала 21,2% (табл. 6).

Кількість найманих працівників сільськогосподарських підприємств скорочується швидкими темпами. Тільки за останній аналізований рік їх чисельність зменшилася майже на 74 тис. і склала в 2011 р. 719,9 тис. осіб. Негативна тенденція скорочення найманої праці у громадському секторі продовжує поширюватися і дотепер.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз стану та структури зайнятості сільського населення дає можливість зробити такі висновки: аграрний ринок праці характеризується нині деякими позитивними тенденціями, серед яких деяке підвищення зайнятості селян працездатного віку в 2012 р. (майже на 30 тис. осіб), невелике зменшення кількості безробітних (на 14 тис. осіб), покращення професійної структури зайнятих селян (зменшення серед зайнятих частки представників найпростіших професій), скорочення понаднормової зайнятості сільського населення та інші. Разом з тим, докризовий рівень зайнятості сільського на-

селення ще не досягнуто, стрімко скорочується зайнятість працівників у формальному секторі, високим залишається і рівень безробіття селян працездатного віку (в 2012 р., за даними державної служби зайнятості, він склав 8,3%, що перевищує міський рівень безробіття), вікова, освітня та професійна структури зайнятості працездатного населення на селі ще далекі від раціональних норм і значно гірші порівняно з містом.

Розв'язання проблем зайнятості на селі, сьогодні стає невідкладним, оскільки від їх вирішеності залежить не тільки подальший розвиток аграрного сектора, а й майбутнє українського села. Нехтування багатofункціональною природою може призвести до плачевних наслідків його зникнення як такого, що загрожує уже існуванню самого українського етносу. Українське село, сільське господарство, яке довгі десятиліття виступало донором для розвитку промислових галузей, сьогодні не може обійтися без державної підтримки, як не обходиться воно, власне кажучи, в усіх мало-мальськи розвинутих країнах, уряди в яких уже давно не шкодують мільярдів доларів на його розвиток.

В Україні також існують державні програмні документи, що визначають політику держави у сфері розвитку українського села та сільських територій, важливе місце у яких відводиться вирішенню проблем зайнятості. Основними з них є: Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р., затверджена Постановою Кабміну України у вересні 2007 р. [8], та Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 р.,

Таблиця 5

Зайнятість сільського населення України за статусами зайнятості в 2000–2011 рр.

Статус зайнятості	2000	2007	2008	2009	2010	2011	
						місто	село
Усього тис. осіб у т. ч. у %	6255,5	6595	6555,5	6506,7	6474,2	13873,9	6450,3
працюючі за наймом	78,1	54,1	58,4	59,9	58,7	91,2	58,2
роботодавці	0,2	0,6	0,6	0,6	0,5	1,3	0,6
самозайняті	18,3	44,4	40,2	38,7	39,9	7,3	40,4
безкоштовно працюючі члени сім'ї	3,4	0,9	0,8	0,8	0,9	0,2	0,8

* Складено за даними статистичних збірників Економічна активність населення України 2000, 2007 – 2011 рр.

** Дані за 2000, 2007-2010 рр. наведені по сільському населенню.

Таблиця 6

Питома вага кількості найманих працівників сільськогосподарських підприємств у загальній чисельності зайнятих у сільському господарстві

Показники	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Усього зайнято населення в сільській місцевості, тис. осіб	6255,5	6586,1	6555,5	6506,7	6474,2	6450,3
Зайнято у сільському господарстві, тис. осіб	4334,1	3986,3	3300,1	3131,0	3094,5	3393,8
Частка зайнятих у сільському господарстві до всього зайнятого у сільській місцевості населення, %	69,2	60,4	50,4	48,1	47,7	52,6
Наймани працівники сільськогосподарських підприємств установ та організацій, тис. осіб	2752,8	1418,1	987,3	893,2	794,4	719,9
Частка найманих працівників с/г підприємств у загальній чисельності зайнятих, %	13,6	6,9	4,7	4,4	3,9	3,5
Частка найманих працівників с/г підприємств у чисельності зайнятих у сільському господарстві, %	63,4	35,6	29,9	28,5	25,7	21,2

* Розраховано за даними Статистичних щорічників України за 2000, 2005, 2009, 2010, 2011 рр.

затверджена Постановою Кабміну України у 2011 р. [9]. В цих документах проголошені завдання підвищення рівня ефективної зайнятості сільського населення, для чого пропонується ряд заходів серед яких значна увага приділяється посиленню мотивації сільського населення до розвитку підприємництва, нарощуванню обсягів виробництва і підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора та диверсифікації економіки у сільській місцевості. Запропоновані заходи підвищення рівня зайнятості сільського населення, безумовно, актуальні, але відсутність тісного зв'язку з регіональними програмами, не розробленість конкретних механізмів їх реалізації в кожному конкретному населеному пункті, недостатнє фінансування і не-

ефективне використання виділених коштів і багато інших причин об'єктивного і суб'єктивного характеру стають непереборною перешкодою їх втілення у життя. Удосконалення реалізації програмно цільового підходу в контексті подальшої конкретизації і узгодженості цільових програм усіх рівнів (від держави, області, до району, села, підприємства), забезпечення фінансування цих програм у повному запланованому обсязі, покращення інформаційного їх забезпечення та моніторингу їх виконання безумовно сприятиме досягненню поставлених в них цілей розвитку села і, зокрема, забезпеченню ефективної зайнятості селян і підвищенню їх доходів та рівня життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 р. Стат. бюлетень. К.: Державна служба статистики, 2013. – 76 с.
2. Чисельність наявного населення України на 1.01. 2013 р. Стат. зб.-к. К.: Державна служба статистики України, 2013. – 112 с.
3. Концепція загально державної програми сталого розвитку сільських територій України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.swab-rural.org.ua>.
4. Дієсперов В. С. Зайнятість населення в сільському районі. [Текст] / В.С. Дієсперов // Україна: аспекти праці. – 2013. – №4. – С. 3–9.
5. Розвиток сільських територій України (1990-2010 роки): моногр. / М. К. Орлатий, І. Ф. Гнибіденко, І. М. Демчик та ін.: за ред. М.К. Орлатого. – К.: НДІ «Укragenpromproduktivnist», 2012. – 752 с.
6. Рябоконт В. П. Соціально-економічні проблеми зайнятості сільського населення. [Текст] / В. П. Рябоконт // Економіка АПК. – 2012. – №12. – С. 95–99.
7. Якуба К. І. Безробіття селян: економічний і соціальний аспект. [Текст] / К. І. Якуба // Економіка АПК. – 2010. – №6. – С. 107–112.
8. Державна цільова програми розвитку українського села на період до 2015 р., затверджена Гостановою Кабміну України у 19 вересня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
9. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 р., затверджена Постановою Кабміну України у 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://170820.minagro.web>.

REFERENCES

- Chyselnist naiavnogo naseleння Ukrainy na 01.01. 2013 r. [Population of Ukraine of 01.01. 2013]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2013.
- Diiesperov, V. S. «Zainiatist naseleння v silskomu raioni.» [Employment in rural areas.]. Ukraina: aspekty pratsi, no. 4 (2013): 3-9.
- «Kontseptsiia zahalno derzhavnoi prohramy staloho rozvytku silskykh terytorii Ukrainy na period do 2020 roku». [The concept of total national program for sustainable development of rural areas of Ukraine till 2020]. <http://www.swab-rural.org.ua>.
- [Legal Act of Ukraine] (2007). <http://zakon2.rada.gov.ua>.
- [Legal Act of Ukraine] (2011). <http://170820.minagro.web>.
- Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva produktii silskoho hospodarstva v silskohospodarskykh pidpriemstvakh za 2012 r. [Key economic indicators of agricultural production in agricultural enterprises by 2012]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky, 2013.
- Orlatyi, M. K., Hnybidenko, I. F., and Demchuk, I. M. Rozvytok silskykh terytorii Ukrainy (1990-2010 roky) [Rural Development Ukraine (1990–2010 years)]. Kyiv: NDI «Ukragenpromproduktivnist», 2012.
- Riabokon, V. P. «Sotsialno-ekonomichni problemy zainiatosti silskoho naseleння.» [Socio-economic problems of rural employment]. Ekonomika APK, no. 12 (2012): 95–99.
- Yakuba, K. I. «Bezrobittia selian: ekonomichni i sotsialnyi aspekt» [Unemployment farmers: economic and social aspects]. Ekonomika APK, no. 6 (2010): 107–112.